

УДК: 341.238(4-672EU)

327(4-672EU)

Biblid 1451-3188, 21 (2022)

Год XXI, бр. 77-78, стр. 291–304

Изворни научни рад

Рад примљен 21. 3. 2022. године

Рад одобрен 1. 4. 2022. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2022.21.77_78.18

УСКЛАЂИВАЊЕ ДРЖАВНЕ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ СА СПОЉНОМ ПОЛИТИКОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ – ПРИМЕР СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ

Митко АРНАУДОВ¹

Апстракт: Спољна политика малих, или тзв. „микро држава”, од посебног је значаја за науку о међународним односима имајући у виду њихову улогу у савременој светској политици. Мале или „микро државе”, за разлику од прошлих времена, данас имају своје место у регионалним институцијама и организацијама, као и у бројним међународним, регионалним и локалним иницијативама које се баве политичким питањима, питањима економског развоја, економске одрживости, али и питањима екологије и развоја животне средине. Предметни рад је фокусиран на испитивање спољнополитичког деловања Републике Северне Македоније у светлу најновије кризе у Украјини. У том смислу, у раду се анализира у којој мери је спољна политика ове земље усклађена са спољном и безбедносном политиком Европске уније (ЗСПП), имајући у виду чињеницу да је Северна Македонија земља-кандидат за учлањење у ову међународну организацију. Кроз призму реалистичке теорије међународних односа, аутор је изнео и одређене закључке који се односе на неконзистентност Европске уније по питању процеса европских интеграција услед промењених међународних и регионалних околности.

Кључне речи: Република Северна Македонија, Европска унија, усклађивање спољне политике, украјинска криза.

¹ Институт за међународну политику и привреду, Београд.

E-mail: mitko@diplomacy.bg.ac.rs

Рад је настао у оквиру пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2022. године”, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2022. године.

1) УВОД

Када је реч о постојећим стандардима, односно смерницама и критеријумима приликом дефинисања појма државе у међународним односима, у теоријском смислу не постоји јасно утврђена и општеприхваћена дефиниција којом се дефинишу мале државе.² У литератури посвећеној малим државама, постоје различити критеријуми за њихово дефинисање. Тако, политичка географија узима у обзир просторну величину државе, док наука о међународним односима и међународној економији помиње као основни критеријум број становника. Овај други критеријум нарочито је значајан у оквиру међународних организација и у процесу политичких и економских интеграција. Тако, на пример, Британска заједница народа званично као мале државе сматра државе које имају мање од 1,5 милиона становника, без обзира на њихову површину.³ Ако се вратимо у далеку прошлост видећемо да су дефиниције о малим државама још више субјективније и релативније, имајући у виду чињеницу да су политичке јединице биле далеко разноврсније и фрагментираније, са различитим изворима државне моћи и са далеко мањим бројем становника.⁴ Данас мале државе представљају важан чинилац у међународним односима, имајући у виду да стратегије „великих светских играча“, односно њихово спровођење зависи од улоге малих држава. Тако су, својевремено, професори Војин Димитријевић и Радослав Стојановић на примеру сировина, које су најчешће од виталног интереса за развијене земље, указали колико велике државе у одређеним случајевима могу зависити од малих држава.⁵ Према њиховим наводима: „Те сировине су растурене у малим количинама по разним земљама света, тако да на том пољу условљавају глобалну међузависност, која произлази из савремене технологије производње наоружања. Посед и набавка тих сировина увек су озбиљан посао за једну велику силу, те се често догађа да нека суперсила зависи на том пољу од неке сасвим мале земље“⁶

² Данчо Марковски, *Современи дипломатски методи и нивната примена во македонската дипломатија*, Friedrich Ebert Stiftung, Скопје 2017. Интернет: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/skopje/14052.pdf>, 20. 5. 2021, стр. 72.

³ Petar Kurečić, „Problematika definiranja malih država“, *Hrvatski geografski glasnik*, 2012, vol. 74, br. 2, str. 90.

⁴ Baldur Thorhallsson, Sverrir Steinsson, „Small State Foreign Policy“, *World Politics*, Oxford 2017, p. 3. Интернет: <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/09/Small-State-Foreign-Policy-5404.pdf>, 11. 3. 2022.

⁵ Митко Арнаудов, „Стратегија спољне политике Републике Македоније од 2006. до 2015. године“, докторска дисертација, Факултет политичких наука Универзитета у Београду, 2021, стр. 40.

⁶ Војин Димитријевић, Радослав Стојановић, *Међународни односи*, Службени лист СРЈ, Београд, 1996, стр. 180.

Оно што је од суштинског значаја у креирању стратегије спољне политике малих држава и њеном спровођењу јесте неопходност политичких одлучилаца у малим и „микро државама“ да увек имају јасно разумевање и синхронизацију националних безбедносних и националних економских интереса. Имајући у виду да мале државе уживају ограничене капацитете аутентичне политичке, безбедносне и економске моћи, избегавање колизије између националних безбедносних економских интереса је од кључног значаја приликом дефинисања и спровођења спољне политике малих држава. Када је реч о стратегији спољне политике малих држава, занимљиво је питање које поставља професор Драган Симић: „Овде се очигледно појављује нејасноћа која се тиче одговора на питање, могу ли мале и средње државе да имају велике стратегије, тј. да се баве укупном моћи властитог друштва и планирају циљеве иза хоризонта рата?“⁷ Премда, објашњава Симић, такве државе не задовољавају сва мерила која је у свом одређењу велике стратегије поставио војни теоретичар Базил Лидел Харт (*Basil Henry Liddell Hart*) – „наше мишљење је да свака држава, као и сваки народ, има право да, и онда када нема одговарајуће изворе моћи, планира свој положај и покуша да оствари циљеве у глобалној будућности“.⁸ У наведеном контексту, државе попут Републике Северне Македоније са површином од 25.713 км² и са 2.022.547 становника према подацима последњег пописа из 2002. године, спадају у ред малих држава које у савременим међународним односима треба да поседују адекватну стратегију спољне политике која може бити предмет средњорочног редефинисања у сврху прилагођавања новонасталим унутрашњим, регионалним и међународним околностима.⁹ Република Северна Македонија од проглашења независности, у септембру 1991. године, до данас, нема усвојен јединствен документ стратегије спољне политике у којем би јасно били дефинисани спољнополитички циљеви те земље и акциони планови за њихову реализацију.¹⁰ Како објашњава професор Нано Ружин, такве аномалије произилазе из потцењивања значаја спољне политика, како због финансијских тако и због кадровских проблема, због чега је и економска дипломатија остала велика непознаница у македонској дипломатији. Ружин сматра да су последице тога лоша искуства из времена владавине Николе Груевског, када су били назначени економски

⁷ Драган Р. Симић, *Светска политика – Међудржавни и међународни поредак, Светска политика, Глобални односи*, Факултет политичких наука и Чигоја штампа, Београд, 2009, стр. 151.

⁸ Ibid.

⁹ Попис на населението, домаќинствата и становите во Република Македонија 2002, Државен завод за статистика, Република Македонија, Скопје 2005. Интернет: <https://www.stat.gov.mk/publikacii/knigaxiii.pdf>, 15. 6. 2021.

¹⁰ Митко Арнаудов, *op. cit.*, стр. 48.

представници те државе који су, како тврди он, више радили за себе и одређене македонске лоби групе, а мање за интересе државе.¹¹ Заправо, посматрано из угла спољнополитичких стратешких циљева Републике Северне Македоније, та земља је 23. децембра 1993. године у Собрању једногласно усвојила декларацију о интеграцији у НАТО, док је 2004. године усвојила националну стратегију Републике Македоније о учлањењу у ЕУ.¹² Посматрано из данашње перспективе, Република Северна Македонија од стицања своје независности имала је јасно и консензуално дефинисане кључне спољнополитичке циљеве, односно учлањење у Европску унију и НАТО, али је пропуштена политичка прилика да се истовремено дефинише свеобухватна стратегија спољне политике у којој би, осим државних интереса и спољнополитичких циљева, били наведени и сви узроци и детерминанте спољнополитичких опредељења, као и капацитети, механизми и инструменти које би имала на располагању и које би примењивала у смеру реализације тих циљева.¹³ На званичном интернет сајту Владе Републике Северне Македоније наводи се да ће „Влада Републике Северне Македоније предложити Собрању те земље Националну стратегију спољне политике, те да ће циљ ове Стратегије бити обезбеђивање широке дебате и консензуалне подршке о крупним спољнополитичким темама који ће бити стални предмет дебата у законодавном дому те земље, као и да ће се за њих захтевати вишепартијска сагласност”.¹⁴ Тако Република Северна Македонија, без прецизно дефинисаног документа националне стратегије спољне политике који би дефинисао и прецизно одређивао начине за реализацију спољнополитичких циљева, прилагођава своје спољнополитичке активности на „ситуационом нивоу”, без јасног одређивања и дефинисања евентуалних предности и мана одређених спољнополитичких одлука. С друге стране, када је реч о усклађивању спољне политике Републике Северне Македоније са спољном и безбедносном политиком Европске уније, актуелни министар Бујар Османи изјавио је да Република Северна Македонија, „у времену када сама Европска унија не успева да обезбеди консензус за

¹¹ Митко Арнаудов, *op. cit.*, стр. 148.

¹² „Меѓународни односи – надворешна политика – Интеграцијата во евро-атлантските структури е приоритет на Македонија”. Интернет: <http://bn-mk.org/mk/content/%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%88%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.html>; Национална стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската унија”, Влада на Република Македонија, Скопје 2004. Интернет: https://www.sobranie.mk/wbstorage/files/nacionalna_strategija%2006.09.04.PDF, 12.06.2021;

¹³ Митко Арнаудов, *op. cit.*, стр. 49.

¹⁴ „Република Северна Македонија – членка на НАТО и Европската унија”, Влада на Република Северна Македонија. Интернет: <https://vlada.mk/node/18041>.

наставак европских интеграција, јасно показује да је чврст и принципијелан партнер, те да из тог угла македонске европске оријентације, не постоји сумња да је она део Европе и да припада Унији”.¹⁵ „Испунили смо једну важну одредницу, за мање од годину дана. Република Северна Македонија је испоручила тачно 100 придруживања ка заједничкој спољној и безбедносној политици Европске уније, укључујући рестрикције и санкције”, навео је Османи.¹⁶ Заправо, не постоје сумње да се Република Северна Македоније у целисти усклађује са спољном и безбедносном политиком Европске уније, иако је реч о земљи-кандидату за пријем у Европску унију и земљи која још увек није започела процес приступних преговора о учлањењу у ЕУ. Али, питања која се намећу јесу следећа: Да ли је усклађивање спољне политике Републике Северне Македоније са спољном и безбедносном политиком ЕУ истовремено усклађено, односно синхронизовано са суштинским националним економским и безбедносним интересима те земље? Притом, не постоје адекватне анализе о томе како поменуто усклађивање утиче на развојне процесе Републике Северне Македоније, које су потенцијалне предности и негативне стране тог процеса.

2) УСКЛАЂЕНОСТИ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ СА СПОЉНОМ ПОЛИТИКОМ ЕУ

Суседска политика и регионални односи

Да бисмо стекли прецизнији увид у спољну политику Републике Северне Македоније, као и о томе како службе Европске уније оцењују спољну политику ове земље, њене целисходности и ефикасности, прво ћемо анализирати односе које Северна Македонија остварује са својим суседима из непосредног окружења у ширем регионалном контексту. Последњи Извештај Европске комисије тако наводи да, „добросуседски односи и регионална сарадња представљају суштински део евроинтеграцијског процеса Северне Македоније и доприносе стабилности, помирењу и клими погодној за решавање отворених билатералних питања и наслеђа из прошлости”.¹⁷ У Извештају се даље наводи да је Северна Македонија

¹⁵ „РСМ испорача придружување на заедничката надворешна и безбедносна политика на ЕУ”, *Агенција Анадолија*, 11. 8. 2021.

¹⁶ „РСМ испорача придружување на заедничката надворешна и безбедносна политика на ЕУ”, *Агенција Анадолија*, 11. 8. 2021.

¹⁷ „Работен документ на службите на комисијата – Извештај за напредокот за Република Северна Македонија 2021”, Европска комисија, Брисел, 2021. Интернет: <https://www.>

наставила да учествује у великом броју иницијатива о регионалној сарадњи, као што су Споразум о слободној трговини Централне Европе (ЦЕФТА), Енергетској заједници, Транспортној заједници, Процесу сарадње у Југоисточној Европи (ПСЈИЕ) и Савету за регионалну сарадњу.¹⁸ Али, оно што је важно, и што Извештај апострофира јесте, да су се политички лидери Албаније, Северне Македоније и Србије, 29. јула 2021. године, састали како би озваничили иницијативу *Отворени Балкан* која, како се наводи у тексту извештаја, има за циљ одстрањивање економских баријера између три земље, олакшавање трговине и кретања појединаца, а у циљу преузимања свих неопходних корака за успостављање јединственог тржишта рада. Заправо, реч је о иницијативи која је изазвала велику медијску пажњу у оквирима Западног Балкана. Док су, с једне стране, политички лидери Северне Македоније, Албаније и Србије, предвођени председником Србије Александром Вучићем и премијерима Северне Македоније и Албаније Зораном Заевим и Едијем Рамом, тврдили да је реч о пројекту који ће олакшати, убрзати и оснажити економске токове у региону, а самим тиме поспешити интеграцију региона са Европском унијом, с друге стране бројни политичари, пре свега из Подгорице, Сарајева и Приштине, оценили су пројекат као замену за европске интеграције, па у критикама на ову иницијативу су ишли и до тога да тврде да је реч о пројекту који отвара регион за руски и кинески утицај.¹⁹

Када је реч о појединачним односима које Република Северна Македоније остварује са државама из непосредног суседства, у Извештају Европске комисије наводи се да Северна Македонија остаје посвећена билатералним односима са другим земљама – кандидатима за проширење Европске уније и са суседним земљама – чланицама Европске уније.²⁰ Тако су односи са

sep.gov.mk/data/file/Pregovori/North-Macedonia-Report-2021-%D0%9C%D0%9A2.pdf, 17. 3. 2022.

¹⁸ „Работен документ на службите на комисијата – Извештај за напредокот за Република Северна Македонија 2021”, Европска комисија, Брисел, 2021. Интернет: <https://www.sep.gov.mk/data/file/Pregovori/North-Macedonia-Report-2021-%D0%9C%D0%9A2.pdf> 17.3.2022.

¹⁹ Премијер привремених приштинских институција, Аљбин Курти, рекао је да иницијатива више личи на Балкан отворен за утицаје са истока, посебно из Руске Федерације и Кине, као и отворен за аутократију, корупцију, ратне злочинце, супротно европским вредностима демократије и владавине права. Видети: „‘Otvoreni Balkan’ otvara regiju za utjecaj Rusije i Kine”, *Aljazeera*, 2. 8. 2021. Интернет: <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2021/8/2/kurti-otvoreni-balkan-otvara-regiju-za-uticaj-rusije-i-kine>, 10. 3. 2022.

²⁰ „Работен документ на службите на комисијата – Извештај за напредокот за Република Северна Македонија 2021”, Европска комисија, Брисел, 2021, op. cit., стр. 77.

Републиком Албанијом и Републиком Грчком оцењени као добри, док су односи са Републиком Србијом оцењени као интензивни, а као објашњење за такву оцену се наводи „одлука Републике Србије да у фебруару 2021. године, од својих залиха донира Републици Северној Македонији вакцине против вируса Covid-19”. Међутим, када је реч о односима између Северне Македоније и Бугарске, у извештају се наводи да је посебан фокус усмерен ка превазилажењу билатералних спорова између ове две земље, а у циљу деблокирања званичног почетка приступних преговора Северне Македоније са Европском унијом. Суштина спорења између Скопља и Софије је у тумачењу Споразума о пријатељству, добросуседству и сарадњи потписаног 1. августа 2017. године. Заправо, проблем између Скопља и Софије потиче из члана 8, став 3 Споразума у коме се наводи да ће, „обе уговорне стране организовати, уз узајамну сагласност, заједничко обележавање заједничких историјских догађаја усмерених ка јачању добросуседских односа у духу европских вредности”.²¹ Таква формулација допринела је формирању дијаметрално супротстављених тумачења између Скопља и Софије у академским, политичким и експертским круговима. Док бугарска страна тврди да је овим чланом Република Северна Македонија прихватила чињеницу да је македонска историја заправо део званичне бугарске историје, односно да је македонска историја фалсификована у последњих 60 година, те да је коначно овим Споразумом прихваћен фалсификат, с друге стране политичари, али пре свега академици и експерти историјске науке у Скопљу тврде да није реч о фалсификованој историји, да постоји јасна граница између бугарске и македонске историје, као и историје и идентитета бугарског и македонског језика, те да је таква формулација последица политичког деловања македонских функционера у циљу стабилизације односа између Скопља и Софије, а самим тиме и убрзање процеса европских интеграција Северне Македоније. Различита тумачења овог споразума између Скопља и Софије и данас су актуелна. Република Бугарска одбија да прихвати почетак приступних преговора Северне Македоније са Европском унијом тврдећи да се у Скопљу води антибугарска кампања која негира бугарску историју и идентитет, док се, с друге стране, у Републици Северној Македонији тврди да није реч о спорним историјским питањима са Бугарском, већ о одбијању званичне Софије да прихвати постојање македонског народа и језика, као засебног народа и нације у односу на бугарски народ и језик.

²¹ „Договор за пријатељство, добрососедство и соработка међу Република Македонија и Република Бугарија”, Члан 8, став 3, Влада на Република Северна Македонија. Интернет: https://vlada.mk/sites/default/files/dogovori/Dogovor_Za_Prijatelstvo_Dobrososedstvo_Sorabotka_Megju_Republika_Makedonija_I_Republika_Bugarija.pdf, 9. 3. 2022.

Усклађеност са спољном и безбедносном политиком ЕУ

У Извештају Европске комисије из 2021. године наводи се да је „Република Северна Македонија наставила да буде умерено спремна у областима заједничке спољне, безбедносне и одбрамбене политике, те да је у тој години постигнут одређени напредак, повећано усаглашавање са заједничком спољном и безбедносном политиком Европске уније и кроз учешће у мисијама и операцијама ЕУ о управљању кризама. Наглашава се и да Северна Македонија посебно у наредној години треба да настави усаглашавање са заједничком спољном и безбедносном политиком ЕУ”.²² Како се наводи, стопа усаглашености према одлукама Савета била је 96% закључно са августом 2021. године (у поређењу са 92% у 2019. и 94% у 2020. години), што сведочи о позитивном тренду и стратешкој опредељености земље. Међутим, као замерка се наводи да „Република Северна Македонија није поштовала рестриктивне мере против Руске Федерације повезане са стањем у Украјини, иако је у марту 2021. године, поштовала мере повезане са озбиљним кршењем људских права у Руској Федерацији и у односу на случај Алексеја Наваљног”.²³ Политика Скопља према Москви, када је реч о актуелној кризи у Украјини, односно када је реч о такозваној *специјалној операцији* руске војске на територији Украјине, односно њеној агресији како тврде званичници Запада, у потпуности је промењена, те су власти у Републици Северној Македонији у потпуности прихватили и спроводе све наметнуте санкције против Руске Федерације које је усвојила Европска унија, али и поједине земље изван те заједнице, попут Сједињених Америчких Држава, Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске, Канаде и Аустралије. На 17. седници Владе Републике Северне Македоније усвојена је Информација о пакету рестриктивних мера Европске уније односно санкцијама против Руске Федерације у погледу актуелне ситуације у Украјини, те је усвојена препорука да се Северна Македонија прикључи свим одлукама Европске уније када је реч о рестриктивним мерама.²⁴

²² „Работен документ на службите на комисијата – Извештај за напредокот за Република Северна Македонија 2021”, *op. cit.*, стр. 124.

²³ *Ibid.*

²⁴ „Од 17-тата седница на Владата: Северна Македонија се придружува кон ЕУ со санкциите кон Руската Федерација”, *Влада на Република Северна Македонија*. Интернет: <https://vlada.mk/node/27889>, 10. 3. 2022.

3) СПОЉНА ПОЛИТИКА СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ У КОНТЕКСТУ АКТУЕЛНЕ УКРАЈИНСКЕ КРИЗЕ

Премијер Републике Северне Македоније, Димитар Ковачевски, коментаришући актуелну украјинску кризу изјавио је да је „Северна Македонија чланица НАТО, те да све одлуке та земља усваја у складу са одлукама алијансе у процесу у коме и они учествују као држава чланица”. Како је навео „Северна Македонија подржава територијални интегритет и суверенитет Украјине у име заштите међународних вредности, али и у циљу целокупне хармонизације са економским санкцијама које је Европска унија увела против Русије, а како би се зауставио наставак ескалације овог сукоба”.²⁵ Из данашње перспективе чини се да је, без прецизне анализе о евентуалним штетама, пре свега на економском плану, Република Северна Македонија у потпуности прихватила све санкције које је Европска унија увела против Руске Федерације због украјинске кризе. Теза о томе да је Републици Северној Македонији главни спољнополитички циљ учлањење у Европску унију, као и да та земља није политички неутрална, јесте тачна. У актуелним околностима, без прецизне анализе о економским последицама усвојених рестриктивних мера занемарује се и питање енергетске одрживости Северне Македоније. Такође, не даје се реална процена последица пружања војне помоћи Украјини унутар НАТО савеза.²⁶ Званично је наведено да ће „Северна Македонија донирати војну опрему, али неће слати своје војнике у Украјину. Одлуке о слању наших војника у Украјину нема и неће је бити”, рекла је македонска министарка одбране Славјанка Петровска.²⁷ Као последица једног таквог корака македонских власти, Република Северна Македонија се нашла на списку страних држава и територија које предузимају непријатељске акције против Москве. Русија је јасно назначила да су још и Аустралија, Албанија, Андора, Велика Британија, државе чланице Европске уније, Исланд, Канада, Лихтенштајн, Микронезија, Монако, Нови Зеланд, Норвешка, Јужна Кореја, Сан Марино, Сингапур, Сједињене Америчке Државе, Тајван, Украјина, Црна Гора, Швајцарска и Јапан, непријатељске државе.²⁸

²⁵ „Војната во Украина е огромна опасност за европската и светската безбедност и треба веднаш да престане”, Влада на Република Северна Македонија. Интернет: <https://vlada.mk/node/27978>, 18. 3. 2022.

²⁶ „Северна Македонија ќе испрати воена опрема, но не и војници во Украина”, *Dojče Vele*, 1. 3. 2022.

²⁷ Ibid.

²⁸ „Русија објавила листу непријатељских земаља, меѓу њима Црна Гора и Северна Македонија”, *Politika*, 7. 3. 2022. Интернет: <https://www.politika.rs/scc/clanak/501280/Rusija-objavila-listu-neprijateljskih-zemalja-medu-njima-Crna-Gora-i-Severna-Makedonija>, 10. 3. 2022.

Тиме је Северна Македонија стала насупрот неких других чланица ЕУ и НАТО, попут Мађарске и Бугарске, које су се придружиле економским санкцијама усмереним против Москве, али нису пристали да шаљу украјинским оружаним снагама војне снаге или било коју врсту војне помоћи. Шеф кабинета председника владе Мађарске, Гергели Гуљас, саопштио је одлуку да Мађарска неће слати трупе да се боре у Украјину и додао да је мађарски премијер Виктор Орбан наложио министарствима унутрашњих послова и одбране да припреме акциони план за таласе избеглица из Украјине. Када је реч о Бугарској, током овогодишње посете америчког државног секретара за одбрану Лојда Остина Бугарској, актуелни бугарски премијер Кирил Петков потврдио је да ће Бугарска слати само хуманитарну помоћ Украјини, те да Бугарска и Сједињене Државе нису разговарале о слању оружја у Кијев.²⁹ Бугарски председник Румен Радев такође се успротивио испоруци бугарског наоружања Украјини, рекавши да би то значило и директније укључивање Бугарске у сукоб.³⁰ Тако су Бугарска и Мађарска, подржавши економске санкције Европске уније против Руске Федерације, истовремено одлучиле да не предузимају активнију војну улогу у рату на територији Украјине. Република Северна Македонија, с друге стране, иако у кандидатском статусу по питању учлањења у Европску унију, прихватила је на основу чланских обавеза у НАТО да пружи војну помоћ украјинским одбрамбеним снагама. Тиме је озбиљно угрозила своје добре односе са Руском Федерацијом, пре свега на економском и енергетском нивоу. Бардур Торхалсон (*Baldur Thorhallson*) и Сверир Штајнсон (*Sverrir Steinsson*), тврде да се научници могу сложити у томе да мале државе генерално преферирају ка мултилатерализму као методу утицаја, али и средству за обуздавање великих држава.³¹ Међутим, у случају активности Руске Федерације у Украјини, Северна Македонија није се суочавала нити са непосредном опасношћу, нити је имала директан интерес да усвоји мере изван оквира економских санкција, а које се односе на војну помоћ у форми наоружања. Да би задовољиле своје економске и безбедносне потребе, мале државе морају да исправе асиметрију моћи између себе и великих држава, те да попуне празнине користећи

²⁹ "САШ изпрацат рота "Страйкър" у нас, без оръжие за Украйна от наша страна (Обзор)", *BNT NOVINI*, 19. 3. 2022. Интернет: <https://bntnews.bg/news/sasht-izprashtat-rotastraikar-u-nas-bez-orazhie-za-ukraina-ot-nasha-strana-obzor-1188989news.html>, 10. 3. 2022.

³⁰ "Ukraine war: US to send army contingent to Bulgaria as part of NATO battle group", *South China Morning Post*, 20. 3. 2022. Интернет: <https://www.scmp.com/news/world/europe/article/3171142/ukraine-war-us-send-army-contingent-bulgaria-part-nato-battle>, 10. 3. 2022.

³¹ Baldur Thorhallsson, Sverrir Steinsson, *Small State Foreign Policy*, World Politics, Oxford 2017. Available at: <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/09/Small-State-Foreign-Policy-5404.pdf> (Accessed 11. 3. 2022) стр. 2.

дипломатске ресурсе. Кад је реч о актуелној украјинској кризи, изгледа да је Република Северна Македонија мање користила свој дипломатски механизам како би покушала да сачува своју позицију неумешаности у највећој могућој мери, поред чињенице да је стална чланица НАТО, већ се најотвореније сврстала у текућим ратним активностима одлучивши да шаље војну опрему у Украјину, иако није била стриктно обавезна.³² Да бисмо имали свеобухватнију слику односа између Руске Федерације и Републике Северне Македоније, битно је нагласити да према последњим подацима Народне банке Републике Северне Македоније укупна трговинска размена између Москве и Скопља у 2019. години износила је 173,82 милиона евра, од којих 127,11 милиона евра је на страни руског увоза у Северној Македонији, док су 46,71 милиона евра на страни македонског извоза на тржиште Руске Федерације.³³ Када је реч о компанијама са руским капиталом које послују у Северној Македонији, битно је нагласити да укупно у тој земљи послује око 70 руских предузећа са руским капиталом. Реч је о привредним субјектима који тренутно запошљавају око 1.250 грађана у Северној Македонији и који остварују приход од 210 милиона евра, према подацима из 2020. године.³⁴ У поменутом контексту битно је нагласити да се једна од десет компанија „Те-То“ бави производњом електричне енергије која, како наводе македонски медији, представља битан чинилац на македонском тржишту енергената. Она поседује капацитете за производњу 220 мегавати електричне енергије на годишњем нивоу, као и 160 мегавати за производњу топлотне енергије, што је, како се истиче, укупно снабдевање централног грејања у главном граду Скопљу.³⁵ Следствено произилази да је Република Северна Македонија у потпуности усагласила своју спољну и безбедносну политику са ЗСБП Европске уније, а на случају кризе у Украјини без било каквог рационално постављеног циља и стручне анализе економских, безбедносних и енергетских ефеката. Притом, Северна Македонија није пуноправна чланица Европске уније, те самим тим није нити у обавези да њена спољна и безбедносна политика буде у целости усаглашена са политиком чланица Европске уније. Тачна је чињеница да европски званичници, али и званични документи Европске уније захтевају од земаља кандидата да ускладе своју спољну и безбедносну политику са ЗСБП Европске уније, и то не треба да

³² Baldur Thorhallsson and Sverrir Steinsson, op. cit., p. 5.

³³ „Надворешно-трговска размена/годишни податоци 1990–2019”, Народна банка на Република Северна Македонија, Available from: https://www.nbrm.mk/nadvoresno_trgovska_razmena.nsprx. Интернет: 10. 3. 2022.

³⁴ „Ова се Руските компании во македонија”, *Večer*, 3. 3. 2022. Интернет: <https://vecer.mk/makedonija/ov/> 11. 3. 2022.

³⁵ Ibid.

представља предмет замерања у овом раду, већ чињеницу што су македонске власти пропустиле прилику да изграде јасан и суверен и независан положај који би овој земљи обезбедио одређени маневарски простор када је реч о вођењу спољне и безбедносне политике, до тренутка пријема у пуноправно чланство у Европску унију.

4) ИЗВОРИ

- Alden, Chris, Aran, Amnon, *Foreign policy analysis – new approaches*, Routledge, Abington, 2012.
- Brown, Keith, *The Past in Question: Modern Macedonia and the Uncertainties of Nation*, Princeton University Press, Princeton, 2003.
- Дашић, Марко, *Међународни политички положај као одредница спољне политике малих држава: студија случаја Републике Србије од 2001. до 2018.*, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд, 2020.
- Deibel, Terry L., *Foreign Affair Strategy – Logic for American statecraft*, Cambridge University Press, New York, 2007.
- Димитријевић, Војин и Стојановић, Радослав, *Међународни односи*, Четврто издање, Службени лист СРЈ, Београд, 1996.
- Ђукановић, Драган, *Балкан на постхладноратовском раскршћу (1989–2016)*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2016.
- Глигоров, Киро, *Виорни времиња Република Македонија – реалност на Балканот*, Култура, Скопје, 2004.
- Hill, Christopher, *The Changing Politics of Foreign Policy*, Palgrave MacMillan, New York, 2003.
- Jović, Dejan (ur.), *Teorije međunarodnih odnosa – Realizam*, Politička kultura, Zagreb, 2013.
- Karsh, Efraim, *Neutrality and small states*, Routledge, London, 1998.
- Клепић, Давид, „Изазови Источног партнерства Европске уније – Случај Украјина”, мастер рад, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд, 2014.
- Murray, Williamson, Hart Sinnreich, Richard, Lacery, James (ed.), *The Shaping of Grand Strategy*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- Pajaziti, Ali, Ylber, Sela and Trajkoska, Jasmina, *Multiculturalism in the Republic of Macedonia – case study of Kumanovo*, Institute for political and international studies, Skopje, 2015.
- Pendarovski, Stevo, *Macedonian foreign policy 1991–2011 – Aspects of internal and international legitimacy*, Magor LDT & University American College, Skopje, 2012.

Sela, Ylber, *Euro regions (Integration societies, generation growth caring resources)*, Institute for political and international studies, Skopje, 2015.

Sela, Ylber, *Euro-Atlantic values and the Balkans, Institute for political and international studies*, Skopje, 2016.

Симић, Драган Р., *Светска политика – Међудржавни и међународни поредак, Светска политика, Глобални односи*, Факултет политичких наука и Чигоја штампа, Београд, 2009.

5) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Многе мале државе теже неутралности. Осим услова које намеће међународни систем и флукутирајућих тежњи моћних лидера, опстанак неутралне мале државе зависи од њене способности да покаже да је заиста неутрална и да није претња већим државама.³⁶ За мале државе које се налазе између непријатељских великих сила, неутралност може бити једини разуман начин спољнополитичког деловања.³⁷ Република Северна Македонија, иако у политичком и безбедносном контексту није неутрална земља, будући да тежи учлањењу у Европску унију а истовремено је и пуноправна чланица НАТО, није била у стриктној обавези да узме учешће у актуелном сукобу на територији Украјине. Она није била приморана да се сврста уз било коју страну у сукобу. Као пуноправна чланица НАТО, она се ипак одредила и донела је одлуку о слању војне помоћи украјинским снагама и на тај начин се сврстала на листу непријатељских земаља Руске Федерације. Ово из три конкретна разлога. Прво – зато што је велики број знатно војно моћнијих и опремљенијих НАТО држава-чланица одбило да шаље било какву војну помоћ Украјини како додатно не би заоштравали односе са Москвом. Друго – зато што НАТО на свим званичним нивоима тврди да се неће умешати у украјински сукоб, те да ће само штитити границе држава-чланица алијансе, и треће – што традиционално Република Северна Македонија гаји одличне међудржавне односе са Руском Федерацијом, која је почетком деведесетих година 20. века била једна од ретких држава које су признале независност ове државе под тадашњим уставним именом „Република Македонија”. Из предметне анализе потврђује се теза да мале државе у кризним временима често воде прагматичну спољну и безбедносну политику, неусклађену са сопственим националним интересима. Политичка руководства малих држава доносе у тим ситуацијама спољнополитичке и одлуке из домена безбедности без јасне елаборације потенцијалних користи и штета које могу произаћи из исхитреног деловања. Интензитет рата у Украјини, као и

³⁶ Efraim Karsh, *Neutrality and small states*. Routledge, London, 1998, p. 122.

³⁷ Baldur Thorhallsson and Sverrir Steinsson, *op. cit.*, p. 6.

динамика наметања санкција Европске уније против Руске Федерације, сведоче о свим манама са којима се мале државе, попут Северне Македоније, суочавају у процесу вођења спољне и безбедносне политике. Отуд, узимајући у обзир обавезу усклађивања државне спољне и безбедносне политике са Заједничком спољном и безбедносном политиком (ЗСБП) Европске уније, Република Северна Македонија морала би процењивати делотворност рестриктивних мера које Европска унија уводи против трећих земаља, а које дугорочно могу угрозити њене виталне националне интересе. Поуке које би могле проizaћи из такве процене биле би од користи и за друге државе кандидате за пријем у ову међународну организацију са подручја Западног Балкана (укључујући и Републику Србију).

HARMONIZATION OF STATE FOREIGN POLICY WITH FOREIGN POLICY OF THE EUROPEAN UNION – THE EXAMPLE OF NORTH MACEDONIA

Summary: Foreign policy of small or so-called microstates is of special importance for the science of international relations, bearing in mind their role in contemporary world politics. Unlike in the past, small or “microstates” today have their place in regional institutions and organisations, as well as in numerous international, regional, and local initiatives dealing with political issues, economic development issues, economic sustainability, but also environmental issues, and environmental development. The present work is focused on examining the foreign policy activities of the Republic of North Macedonia in light of the latest crisis in Ukraine. In that sense, the paper analyses the extent to which the foreign policy of this country is harmonized with the foreign and security policy of the European Union (CFSP), bearing in mind the fact that North Macedonia is a candidate country for membership in this international organization. Through the prism of the realist theory of international relations, the author presented certain conclusions related to the inconsistency of the European Union regarding the process of European integration due to changed international and regional circumstances.

Keywords: the Republic of North Macedonia, European Union, foreign policy harmonization, the Ukrainian crisis.